

Hume: Writing Summerhill

április 5, 2013

A Summerhill Dráma forgatókönyvének írója mesél!

Forrás:

A darab megírásához meg kellett tapasztalnom a valóságot. Ez világos. De mégsem következett belőle egyértelműen, hogy ezt akartam is. Végére is, ez egy bentlakásos iskola! Be kell valljam, nem túl lelkesen hagytam el meghitt otthonomat.

Egymástól függetlenül 2 rendező is (Jon East a CBBS-től és Greg Bermnan a Tiger Aspecttől) hosszú ideje dédelgetett álmai közt tartotta számon megfilmesíteni a kis haladó iskola és David Blunkett oktatási minisztériumának küzdelmét 1999-ből. A bolygók együttállásának következtében 2006-ban a CBBC megbízást adott egy 4×30 perces Summerhill film forgatására. Megkaptam a terjedelmes bírósági anyagot és éreztem a felelősség mázsás súlyát vállaimra nehezedni.

A kutatást félretéve felkaptam fürdőruhámat és elvonatoztam yorki otthonomból a suffolki partokra. Egy nappal később megérkeztem Summerhillbe. A legelső dolog, amit láttam: fákon játszó gyerekek. Fönt a fákon! Még be se tettem a lábam, de máris éreztem a kihívást!

A nagyszerű nevelő, , 1921-ben alapította Summerhillt, a gyermekdemokráciát, válaszul kora oktatási rendszerére, amelyben a gyerekeknek se véleményük, se jogaik nem lehettek. Neill iskolájában minden gyereknek van szavazati joga, ahogy a felnőtteknek is. Egyenlően. Csak egyetlen megingathatatlan szabály létezik: hogy nincsenek szabályok. Azaz majdnem. Valójában szabályok százai léteznek, de a szabálykönyv a közösség aktuális elvárásainak megfelelően folyton alakuló

próbakő. Legékeesebb dísz pedig, hogy a gyerekek maguk dönthetik el, milyen órákra járnak, sőt akár azt is, hogy egyre sem.

Majd egy hétig voltam a summerhilliekkel: gyerekekkel, tanárokkal, alkalmazottakkal, Zoe-val, az igazgatónővel és bárkivel, aki csak szóba állt velem. Makacsul meg akartam érteni ezt a fura, egzotikus helyet, de az igazat megvallva csak jól összezavarodtam. A szabad és felnőttek nélküli gyermeki játék önfeledt boldogsága komoly erőpróba a tapasztalatlanok számára.

Leonard Turton, a szabad nevelésben jártas tanár próbált segíteni. Neill – magyarázta Leonard – bízott a gyerekekben és rájuk bízta, hogy éljék saját életüket, ne azt az életet, amit aggódó szüleik szerint kéne élniük, vagy ami tanáraik szerint helyes. Ennyi. Az egyszerűség maga. De mi a helyzet az unalommal? – kérdeztem. Hadd unatkozzanak – jött a válasz. – Idővel a gyerekek kitöltik a teret, időt, az űrt. De nincs szükségük ösztönzésre, erőfeszítésre, uram bocsá' nyaggatásra, hogy a legjobbat hozzák ki önmagukból? Len csak rám nézett és világos volt, még hosszú út áll előttem.

Másnap korán keltem. Kis nyulak ugráltak a gyepen, ahogy az erdő felé sétáltam. Felkapaszkodtam egy fán lévő kunyhóba, és éreztem az eleven gyermekkori borzongást, amely a kertmélyi dzsungel titkos búvóhelyének építéskor járt át. Gyerekként órákat töltöttem kertünk rejtekén világmindenségekről ábrándozva és az innen-onnan szerzett könyveket bújva.

Aztán arra emlékszem, hogy az igazgatónő irodájában ülök különórán mint tehetséges tízéves, és osztálytársaim galádul vigyorognak rám, miközben arra készülnek, hogyan leckéztessenek meg stréberségemért. Mennyire szerettem volna Summerhillbe jönni! Mennyire szerettem volna megszabadulni a nyomástól, az elvárásoktól, az ítéletektől! Valami felszakadt az emlékeimben és bőgni kezdtem.

Mini-megtisztulásom után a gondolatok csak jöttek-jöttek apró rohamokként. Lesz egy szereplő, egy lány, aki visszaköveteli gyermekkorát. Egy lány, akivel túlterhelt gyerekeink azonosulni tudnak. De mi van a jogaitól megfosztott gyerekekkel, aki számára szűkösek a hagyományos oktatási rendszer adta keretek? És megszületett Ryan, a csiszolatlan gyémánt. Aztán Roanna Benn forgatókönyvíró rávett, hogy teremtsék egy olyan szereplőt, aki önmaga gondoskodó felét leli meg Summerhill támogató közegében.

Míg ötleteimet csiszolgattam, jelen voltam az iskola életét irányító Gyűléseken. A Gyűléseket a nagyobb gyerekek vezetik le fegyelmezetten, átgondoltan. A gyerekek társaikkal és a felnőttekkel is egyaránt törődnek, érzelmeiket nyíltan kifejezik, megvitatják a kihágásokat, büntetéseket és bírságokat szabnak ki. Megható, mennyire bölcsek és igazságosak, ha saját gyermeki elgondolásaikra hagyatkoznak.

A 15-16 évesek tényleg élvezték a közösségen belül betöltött vezető szerepüket. Volt bennük valami meghatározhatatlan, valami, amit nem ismertem fel. Jon tapintott rá a lényegre: az idősebb gyerekek voltak a szabad gyermekkor eredményét megtestesítő summerhilliek – érthető, barátságos, magabiztos és nyugodt gyerekek. Élő bizonyítékai annak, hogy nem csak egyféleképpen lehet gyerekeket nevelni. Három summerhillire osztottuk a Gyűlések levezetését a filmben, és rajtuk kívül még jónéhányan kaptak kisebb szerepeket. Részvételük és az iskolai helyszín az eredetiség érzésével hatja át a filmet, bár részben ebből fakadóan a költségvetés feszessége számos álmatlan éjszakát okozott Stephen Smallword-nek, a film producerének.

Szomorúság töltött el, mikor eljött a búcsú ideje. És félelem. Éreztem, hogy a darab iskolai részével megbirkóztam, de a bírósági jelenet még hátra volt. Amikor az oktatási hivatal hatósági panasza minden probléma forrásaként a nem kötelező óralátogatást jelölte meg, az iskola kiállt szellemisége legfőbb értéke mellett. És a bírósági anyag jogi

bikkfanyelvtől roskadozó összetett érveinek sora következett.

A képernyőre meredtem. A tárgyalótermi jelenetek nyomasztó beton behemótként tornyosultak, könnyedséget, világosságot, a tündérszárnyak finom szövetét kerestem. Vidámságot. Neill komoly arccal nézett rám egy képeslapról – tudtam, az életben egyáltalán nem ilyen volt. Tollat ragadtam, és komikus szemöldököt és Groucho Marx féle szivart rajzoltam hát neki, így pukkasztva ki a felelősség lufiját és felszabadultam.

Neill kérdező, romboló és újjáépítő elméket akart teremteni. Tudtam, a gyerekek képzeletvilágát kell színre vinnem. A poros tárgyalóterem erdővé vált, a magasrangú állami ügyvéd Hook kapitánnyá, Summerhill Geoffrey Robertson-ja evilági Pán Péterré. Pantomimszerűen még a 4. falat is lebontottuk a közönség felé, amikor Robertson/Pán gyakorlatilag a nézőkhöz intézi „Ki és mit talál ki?” kérdését. Úgy érzem, sikerült a bonyolult bírósági ügyet jól érthetően tálalnunk, nem lebecsülve értő közönségünket (természetesen aggodalmaskodó jogászok alaposan átböngészték a forgatókönyvet, nehogy megismétlődjön az 1999-es küzdelem).

A kétórás tv-film elég jól sikerült, úgy vélem. Büszke vagyok, hogy részt vehettem a tehetséges csapat munkájában. A gyerekek visszajelzései a film kapcsán nagyon pozitívak és megrázóak voltak. Mindenki Summerhillbe akart járni! A filmnek komoly sajtója volt. Legkedvesebb kritikám egyben a legrövidebb is: „Kiváló gondolat merész kivitelezésben.”. Jó volt valami bátor, merész dologhoz tartoznom anyai félelem után.

Most már van valami az önéletrajzomban, ami túlragyogja minden eddigi teljesítményemet, még az 1977 körüli lovastáborból származó Legszebb Póni Díjat is. Tiszteletbeli summerhilli lettem, jogom van a Gyűléseken részt venni és akár fel is szólalni. De az igazat megvallva, én inkább hallgatók, hallgatom őket, ahogy a saját gyerekeimet is.

Greg és Jon számára Summerhill szenvedélyes feladat volt és

számomra is azzá vált, kivételes írói megbízatássá, olyan élménnyé, ami az ünnepélyes halotti máglya mindent elemésztő tüze ellenére is tovább él, finoman áthatva a mindennapokat. Ez az tudott egyet s mást!

fordította: Jinda Réka

Kapcsolódó oldalak:

- Summerhill demokratikus iskola
- Látogatás Summerhillben
- Részvételi demokrácia és az iskola
- A New York Times megemlékezése A. S. Neillről